

22. 8. 2012

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Promlčení v obchodním zákoníku: Komplexní úprava, či nikoliv?

Nejvyšší soud ve svém rozsudku sp. zn. 31 Cdo 4781/2009 ze dne 16. května 2012 znovu rozkolísal svoji již konstantní judikaturu ve věci otázky promlčení v obchodních vztazích, resp. změnil svůj názor uvedený v rozhodnutí publikovaném pod č. R 26/2004 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (sp. zn. 35 Odo 619/2002 ze dne 18. června 2003), dle něhož má úprava promlčení v obchodním zákoníku komplexní povahu. Podle původního názoru Nejvyšší soud stanovil, že pokud neobsahuje obchodní zákoník zvláštní úpravu promlčení v otázce bezdůvodného obohacení, je třeba aplikovat především obecná ustanovení o promlčení dle obchodního zákoníku. V tomto článku jsou rozebrány důvody, jež vedly Nejvyšší soud k odklonu od doposud zastávaného právního názoru.

Popis kauzy

Meritum sporu bylo následující: žalobce se domáhal vrácení kupní ceny za pozemky z titulu neplatných kupních smluv uzavřených v roce 1992, resp. 1998, jelikož žalovaná nebyla oprávněna pozemky zcizit s ohledem na blokační ustanovení zákona o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku [1]. V roce 2003 totiž Pozemkový úřad Praha rozhodnutím určil, že vlastníkem zmíněných nemovitostí je třetí osoba, tj. nikoliv žalovaná.

Soud prvního stupně uznal žalobu důvodnou, když konstatoval, že žalobci vznikla škoda ve výši zaplacené kupní ceny. Námitku promlčení žalované odmítl s odůvodněním, že promlčecí doba se řídí občanským zákoníkem, a to konkrétně ustanovením § 106 upravujícím promlčení práva na náhradu škody. Promlčecí lhůta (subjektivní dvouletá a objektivní tříletá) k uplatnění práva počala běžet dnem následujícím po dni právní moci rozhodnutí Pozemkového úřadu (tj. dnem 15.10.2003). Žalobce tak v tomto kontextu tuto lhůtu k uplatnění svého práva dodržel, když žalobu podal dne 26.7.2004.

Jiný názor však zaujal odvolací soud, jenž žalobu zamítl. Odvolací soud se neztotožnil s právní kvalifikací soudu prvního stupně, když dospěl k závěru, že „porušení blokačního ustanovení má bez ohledu na výsledek restitučního řízení za následek absolutní neplatnost kupní smlouvy. Plnění přijatá na základě těchto smluv jsou bezdůvodným obohacením.“ Odvolací soud argumentoval, že kupní smlouvy byly uzavřeny mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností, proto jde o obchodní závazkové vztahy. S ohledem na tuto skutečnost je třeba respektovat judikaturu Nejvyššího soudu (viz výše) a na danou situaci aplikovat úpravu promlčení dle obchodního zákoníku. Vzhledem k tomu, že obchodní zákoník speciálně neupravuje promlčení při bezdůvodném obohacení, je nutné

použít jeho obecné ustanovení, dle něhož je promlčecí lhůta čtyřletá. Tato lhůta počíná běžet ode dne, kdy došlo k plnění na základě neplatné smlouvy, tj. „od okamžiku, kdy byla zaplácena kupní cena“ bez ohledu na vědomost či nevědomost účastníka právního vztahu, jelikož v tomto případě nejde o subjektivní lhůtu. Se zřetelem na výše uvedenou argumentaci žalobce podal žalobu až po marném uplynutí promlčecí doby (jez uplynula v roce 1996, resp. 2002).

Postoj Nejvyššího soudu

Žalobce napadl rozsudek odvolacího soudu dovoláním, v němž poukázal na argumentaci soudu prvního stupně a zejména na ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., dle něhož soud v případě neplatné nebo zrušené smlouvy přihlíží k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat.

Tříčlenný senát Nejvyššího soudu dospěl k odlišnému právnímu názoru od názoru obchodního kolegia v rozsudku R 26/2004, proto postoupil věc k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia.

Velký senát souhlasil s právním závěrem odvolacího soudu, že přijatá plnění jsou bezdůvodným obohacením. Otázkou však bylo, „zda došlo k promlčení žalovaného nároku na vydání bezdůvodného obohacení.“

Nejvyšší soud zrevidoval svůj právní názor v rozsudku R 26/2004 a dospěl k závěru, „že ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. lze aplikovat i v případě promlčení v obchodních závazkových vztazích.

Komplexnost právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku je třeba chápat v tom smyslu, že obchodní zákoník upravuje běh a délku všech promlčecích dob. V případě nároku na vrácení plnění z neplatné smlouvy se tedy neaplikuje ustanovení § 107 odst. 1 a 2 obč. zák., nýbrž ustanovení § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák. [úprava délky a běhu promlčení]. Tím ovšem není vyloučena aplikace ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., neboť tento případ obchodní zákoník neupravuje (nejde totiž o otázku běhu či délky promlčecí doby).“

Nejvyšší soud dále doplnil svoji argumentaci, když dodal, že „**argument komplexnosti právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku s cílem vyloučit možnost aplikace určitých ustanovení zákoníku občanského nemůže právě s ohledem na princip speciality obchodního zákoníku vyjádřený v § 1 obch. zák. obstát.** [...] Z uvedeného vyplývá, že ust. § 107 odst. 3 obč. zák. se vztahuje k promlčení práv ze synallagmatického vztahu podle ust. § 457 obč. zák. [úprava bezdůvodného obohacení z neplatné smlouvy]. Ustanovení § 457 obč. zák. se aplikuje i v obchodněprávních vztazích v případě plnění z neplatné smlouvy.“

Závěr

Citované rozhodnutí Nejvyššího soudu tak do značné míry narušilo přehlednou právní konstrukci spočívající v tom, že je-li posuzována otázka promlčení z obchodních závazkových vztahů, není třeba při hledání odpovědi nahlížet do občanského zákoníku. Nově komplexní povaha úpravy promlčení v obchodním zákoníku zeštíhla na pouhou komplexnost v otázkách běhu a délky promlčecí doby, veškeré další otázky spojené s promlčením je třeba napříště posuzovat i v kontextu úpravy promlčení obsažené v občanském zákoníku. Namísto právní jistoty se vrací právní nejistota.

Je třeba poznamenat, že s účinností nového občanského zákoníku (NOZ) tento rozsudek pro nově založené právní vztahy pozbude významu, když nový občanský zákoník bude jednotně upravovat promlčení i pro obchodní závazkové vztahy v dnešním smyslu. Ustanovení § 610 odst. 2 NOZ pak fakticky zakotvuje princip uvedený v § 107 odst. 3 účinného obč. zák.

S ohledem na zásadu právní jistoty se však z mého pohledu nabízela poněkud komfortnější varianta. Nejvyšší soud mohl aplikovat princip uvedený v ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. s odvoláním se na soukromoprávní zásadu rovnosti stran, spravedlivého uspořádání právních vztahů a uplatnění námitky promlčení odporující dobrým mravům. Ústavní soud již dříve judikoval, že námitka promlčení může být za určitých okolností „výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil a vůči němuž by za takové situace zánik nároku v důsledku uplynutí promlčecí doby byl nepřiměřeně tvrdým postihem ve srovnání s rozsahem a charakterem jím uplatňovaného práva a s důvody, pro které své právo včas neuplatnil“ [2]. Nejvyšší soud by tak zachoval celkovou komplexnost úpravy promlčení v obchodním zákoníku.

Mgr. Ondřej Huml

[DVOŘÁK & SPOL., advokátní kancelář, s.r.o.](#)

Oasis Florenc
Pobřežní 12
186 00 Praha 8

Tel.: +420 255 706 500
Fax: +420 255 706 550
e-mail: office@akds.cz

[1] Ustanovení § 5 odst. 3 zákona č. [229/1991](#) Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, v rozhodném znění.

[2] Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 262/10, ze dne 16.9.2010.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů , judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Prekluze důvodu neplatnosti VH](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [TOP 5 judikátů z korporátního práva za rok 2025](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [SCHEJBAL& PARTNERS stáli u získání jedné z prvních licencí dle MiCA v ČR](#)

- [Proč dnes více než polovina M&A transakcí ve střední Evropě nekončí podpisem](#)
- [Přehnaná, nebo důvodná prevence? Zajištění a utvrzení závazků v praxi](#)
- [Návrh nového zákona o digitální ekonomice](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 30.: Jednání za s.r.o. – zápis jednatelského oprávnění do obchodního rejstříku](#)
- [Prověřování zahraničních investic a kybernetická regulace: řízená služba jako nová transakční proměnná](#)